

ment i quasi només en plural: només des del S. XIV: *dys* en el *Kyng Alisaunder*, que és del S. XIV, amb un ms. de la meitat del segle, i variant *dyce* en un altre ms. de c. 1390, també un plural *des* c. 1330 i 1340, *dys* tres vegades en Chaucer a fi del segle, en Shakespeare generalment en plural *dice*; el singular *die* (que apareix en Shakespeare) ha estat sempre rar. Em sembla que si vingués del francès no solament fóra inexplicable la vocal sinó també fóra estranya la -s sorda (que perquè és sorda i no pas sonora ho ortografiem amb -ce!). Ara bé tot s'explicaria si poguéssim admetre que, tal com *mice* és plural de *mouse* 'ratolí' i *lice* és plural de *louse* 'poll', el plural angl. *dice* es formà sobre el model d'aquests sobre un singular \**douse*, pron. *dâus*, que seria manlleu del cat. *daus*. Ara bé el cas no és isolat en els jocs d'atzar. També des del cat. es van propagar internacionalment NAIP (> cast. *naipe*, it. ant. *naïbo*) i GRESCA (GRAECISCA) potser *riřar* (en la terminologia castellana de les cartes *sota*, *run-fla*, *flux*. Serien testimonis d'una antiga expansió catalana en un terreny ben coherent. Sens dubte la qüestió d'aquests mots germànics, necessita més recerques. Però es reconeixerà que en aquest sentit l'al. *daus* i l'angl. \**douse* es prestarien mútuament un singular suport com a catalanismes.

*Daurada, dauradella, daurador, dauradura, dauror, daurat*, V. or *Davall, davallador, davallament, davallant, davallar, davall-ventre*, V. *vall Davant, davantal, davantalat, davant-braç, davant-dit, davanter, davantera, davantllit*, V. *avant*

*Dàvia*, nom d'ocell mal documentat (Àger, BDC x, 70), d'origen desconegut.

DE, prep., del ll. *DĒ* 'de dalt a baix de', 'daltabaix de', 'des de', '(apartant-se) de'. □ 1.<sup>a</sup> doc.: orígens (*Homilies*, etc.).

*Dea*, V. *déu* *Deambular, deambulatori*, V. *ambular, amblar*

DEBADES, i antigament també EN BADES, 'en va', de l'ar. *bâtil* 'va, inútil', participi actiu del verb *bâtal* 'ser inútil'; la locució *fi l bâtil* 'en va' (amb la preposició *fi* equivalent de la nostra *en*) ja existia en l'àrab d'Espanya; l'existència de mots anàlegs en els llenguatges romànics pròxims, com *en balde* i *de balde* en castellà, *en bada(s)* o *de badas* en llengua d'oc, *ambâtula* i *ammâtula* en els dialectes del Sud d'Itàlia, confirma aquesta etimologia, perquè tenen el mateix significat i formes poc diferents de la nostra però, en part, un poc més acostades a l'àrabiga. □ 1.<sup>a</sup> doc.: *en bades* i *de bades* tots dos fi S. XIII.

*En bades* apareix en les *VidesR*: «aquestes paraules *en bades* les me comtes» (f<sup>o</sup> 12v2), traduïnt *frustra* de l'original llatí (p. 30); si bé el ms. secundari B ho canvia en *debadés* (cf. *LleuresC*, 351). *En bades* es troba també en la *Crònica* de Jaume I, i alguna ve-

gada en Llull. Però des del principi en català és més freqüent *debadés*: «e açò, perquè lo món seria major en mal que en bé, seria no ésser Déu, sens lo ésser del qual tot quant és seria *debadés*», Llull (*Merav.*, O. C. I, 8). També usat sovint per Eiximenis: «respòs la somera: —No-t trebaylls *debadés*, car pus amé l'ase primerament, no-n poria fer plaer d'aquí avant a altre» (*Dones*, § 29, *EntreDL* I, 187; III, 5, n. 59); també usà *debadés* en el *Terç* (*NCL* VI, 50) i la mateixa frase *debadés se treballen* en el seu *Regiment de Prínceps* (cita de Careta, s. v.), i igualment en el *Boeci* de Ginebreda: «si tu volias mudar la sua condició natural, ço és, de la fortuna, e la sua ley, farias-li gran tort e treballarias *debadés*» (59); i en la *Questa* de Reixac: «Sertes, dix Galvany, *debadés* vos treballats» (176.3, que també usa el mot en el 43.19).

Hi ha variants semàntiques d'interès. *Estar debades* pot ocasionalment aparèixer amb el sentit de 'estar en vaga, en inútil repòs': «aparellà d'armar trenta galees, per ço com hac lengua que a Nàpols s'armaven totes quantes n'i havia; e --- hac lenga de Nàpols que aquelles galees encara, de tot un mes, no exirien; e --- no era mester que aquell mes estegués *debadés*; e apellà son cunyat --- e que portassen quatre trabucs, e que irien al castell de Malta e-l tendrien asetjat», Muntaner (§ 93, *Casac* II, 77.21, cf. *vivir a la balda*, id. en el *G. de Alfarache*, DCEC I, 376b38).

Avui hi ha la important acc. 'de franc, gratuïtament', pròpia de les terres de l'Ebre enllà, i que ja trobem documentada en el S. XV, en els aforismes morals del mallorquí Pacs: «e per ço prec a vosaltres que us consa<1>lets ab aquell qui ha provades les coses, e dar-vos-ha *debadés* lo consell, qui car li costa» (*DBal.*). En valencià existeix també el significat de la llengua comuna ('en va'): «el que fuig de Déu / corre *debâes*» és una dita escoltada que vaig escoltar a gent del camp a Torreblanca (1961), «és *debâes*» per 'és inútil' anotava també en el Baix Maestrat Borràs i Jarque (*BSCC* xv, 246), «no *de bâes* diém a vòltes ---», observava a l'altre cap del País MGadea (*T. del Xè* I, 279).

Però l'accepció 'gratis' és tant o més vivaça, i això ja a l'Ebre i comarca de Tortosa (1923), i segueix en tota la terra valenciana, p. ex. en la dita irònica: «*de baes*... els frares!» 'ningú fa res desinteressadament', Borràs i Jarque (*BSCC* XIV, 282), ço que altrament no és sinó un abreujament de la frase encara més desenganyada «*debâes*... pega el frare barretâes», MGadea (O. C. I, 386), «tant si --- ho feha *debaes* com si cobrava la faena de bestreta», id. (ib. I, 204), «l'aigua de la Font de Fanegues per al poble havia de ser *debaes* tota la vida...» em contaven a Sumacàrcer (1962).

El doble significat valencià correspon, doncs, al castellà de *en balde* i *de balde*, i per cert tinguem present que en la llengua veïna s'usaren les dues variants conjuntament amb tots dos significats, i la distinció moderna no quedà fixada fins al S. XVII, i només com a distinció del llenguatge normal, però no en la llengua popular de pertot (DCEC, lfn. 8-21):